

TÍÐARGREIN



Modelmynd

skapa kreativ lærumhvørvi - í eini víðari fatan enn undirvísing. Einastaðni í frágreiðingini frá 2012 stendur: “Í forskúlanum eru bæði námsfrøðingar og lærarar, hetta kemur børnunum til góðar á tann hátt, at førleikin hjá námsfrøðingum at arbeiða við spæli og øðrum kreativum verður ein natúrligur partur av tíðini í forskúlanum. Námsfrøðingar taka sær meira av hesum partinum av undirvísingini.”

Nú eru spæl og kreativitetur akkurát ikki undirvísing. Tað, ið her kemur til sjóndar, er vantandi fatan av, hvussu neyðugt tað er at hesi bæði, kreativiteturin og læringin, ikki verða býtt sundur í tveir ikki samanhangandi partar, men eru ein eind – pedagogar eru útbúnir til at leggja til rættis eitt optimalt læruumhvørvi, men ikki at undirvísa.

Um skipanina av hesum royndarvirksemi stendur einastaðni í frágreiðingini um bygnaðin í degnum: “7. Frítt spæl (frá uml. kl. 10.30)”, sambært frágreiðingini sleppur hetta “fría” spælið at halda fram til kl. 11.05.

Spælið hjá børnum er eyðkent av frælsi, er tað stýrt av vaksnum, er tað ikki longur spæl, men kanska undirvísing ella sosialisering. Spælið í sær sjálvum er mennandi, og skal ikki vera eitt instrumentalt amboð fyri undirvísing, so fer meiningin við spælinum, og tað verður nakað heilt annað. Missa vit spælið hjá børnum á gólv-ið, so missa vit eisini ein

tann mest týðningarmikla stuðulin undir menningina av børnunum, har tey sjálvi ogna sær verðina. Við vaksnamannastýring av spælinum skipa vit vaksnu verðina í okkara mynd, við vanda fyri, at børnini als ikki skilja hana, tí spælið er teirra sjálfvataða ímynd av verðini.

Tá ið avmarkaðir tíðarkarmar verða settir um spælið á hendan hátt, so er tað ikki longur frítt spæl. Avmarkingarnar gera, at børnini ikki hava tíð til ta heilt avgerandi læringina í spælinum, hugflog, kreativitet, sosiala skipan og ikki minst tíð til fordjúpils - flowið. Skipað á henda hátt, fer øll meiningin við hugtakinum “frítt spæl” fyri skeytið. Og at halda, at spæl er undirvísing, sigur í høvudsheitum bara nakað um hugburðin í mun til spæl og læring annars.

Eitt hálvt tvørfakligt samstarv

Í londunum uttan um okkum er nógv fokus á tvørfakliga samstarvið millum lærarar og pedagogar, og duga flest øll fakkfólk á økinum at siggja, hvussu neyðugt tað er og mennandi fyri børnini, at hesir fakkfólkur við hvør sínari fakligu tilgongd samstarva á jøvnum føti. Í Danmark hava fakfeløgini hjá báðum pørtum gjørt avtalur um samstarv, og um leiðsluviðurskiptini, har bæði pedagogar og lærarar eru uppi.

So er ikki í Føroyum. At tað av og á eru ósemjur millum tvey fakfeløg, ið umboða tveir ymiskar fakkfólkur,

er altíð væntandi. Men at Mentamáráðið, ið skal eittast at hava yvirskipaðu leiðsluna av báðum fakkfólkum, og eigur at hava yvirskipaðu yvirlitið, óheft av seráhugamálum, gongur á odda í at spjaða fakkfólkarnar og leggja fótonglar fyri fakliga samstarvinum millum pedagogar og lærarar, er ófatiligt. Mentamáráðið førir seg fram, sum um tað bara er ein partur í hesum máli. Tvørfakligt samstarv sær út til bara at vera orð í eini kunngerð uttan innihald.

Danski RUC granskarin, Charlotte Højholt, ið m.a. granskar í tvørfakligum samstarvi millum pedagogar og lærarar, sigur í eini grein í Information, 10. juli 2013:

“Eg siggi góðar møguleikar fyri, at skúlar og dagstovnar arbeiða tættari saman, men tað, ið oftast hendir, er, at tað verður undirvísingardagsskráin í skúlanum, ið verður altráðandi”. Framhaldandi sigur hon, at tað er harmiligt, at læringin og sociali parturin hjá børnunum ikki hongur saman, tá ið talan er um tvørfakligt samstarv og leiðslu millum lærar og pedagogar. Oftast verður tað so, at pedagogar taka sær av tí sosiala, meðan lærararnir undirvísa - hóast hetta eru tvær síður av somu søk. Sjálvt um skúlaleiðsla, lærarar og pedagogar kunnu hava allarbestu ætlan um ta best gjørligu yvirgongdina millum dagstovn og skúla, so hendir tað sjáldan, sambært Charlotte Højholt, at vitanin hjá fakkfólkunum

báðum um einstaka barnið verða deildar, serliga tað sosiala verður fyri vanbýti og skúladagsskráin verður galdandi. Ikki er at taka seg aftur í, at tað eru júst hesi viðurskipti, ið gera seg galdandi í hesi royndini. Ikki minst, tá ið hugsað verður um, at pedagogar og pedagogfakligheitin eru burtur í royndini.

Greiddast kemur henda vantandi fatanin av tí neyðuga fakliga samstarvinum, har tvær fakligheitir eru í spæli, til sjóndar í hesi útsøgnini hjá samstarvsbólkinum: “Skal ein námsfrøðingur inn í 1. flokk má eitt krav um undirvísingarførleika vera til staðar. Enn hava námsfrøðingar ikki nevnda førleika. Í verandi stöðu er eins skilagott at leggja áherðslu á at eftirútbúgva lærarar til eina fjølbroytta menning av næmingunum.” Í hesum broti sæst, hvussu avmarkaða fatan, samstarvsbólkurin hevur av tí, ið Charlotte Højholt kallar neyðuga samanfallið millum fakliga og sosiala partin, her gerst greitt, at sjónarmiðið er undirvísing og ikki læring, við einum rættiliga trongum skúlasjónarhorni.

Aðrastaðni sigur Charlotte Højholt, at stóri trupulleikin, tá ið ein og sami fakkpersónur leiðir pedagogar og lærarar, er, at: «Det kræver, at en skoleleder er meget åben overfor at se på andre relevanskriterier for, hvad der sker i en institution, end hvad der sker i skolen, for

det er jo forskellige former for praksisser, og det er et af dilemmaerne»

Fyrsti snávingarsteinurin í hesum forskúlanum – áðrenn tað varð umdoypt til royndarvirksemi – var akkurát leiðslan. Upprunaliga var ætlanin at hava eina tvíbýtta leiðslu millum skúlaleiðara og dagstovnaleiðara. Mikið rok stóðst av hesum, og endaði tað við at skúlaleiðarin stóð einsamallur við leiðsluni. Fylgja vit tí, ið Charlotte Højholt sigur, so er tað ein sjálvfylgja at leiðslan er tvíbýtt, fyri á besta hátt at kunna gagnnýta potentialini hjá báðum fakkfólkunum.

Vælkomin út á villar víddir, her skal eingin spara seg

Grundað á eina fakliga meting í mun til tað, vit vita um menning og læring hjá børnum, kann ikki tilráðast at seta kunngerðina um forskúlar í verk í tí líki hon hevur. Hon røkkur ikki teimum krøvum, vit mugu seta fyri hóskandi avbjóðingum hjá børnum millum 6 og 7 ár, og livir ikki upp til fakpedagogisku krøvini á økinum.

Kunngerðin og royndin byggir hvørki á føroyska vitan á økinum, altjóða vísindaligar kanningar ella á royndirnar í hinum Norðurlondum, ið hava serstøk tilboð til tey 6 til 7 ára gomlu: Finland, Svøríki og Danmark.

Viðvíkjandi royndini kann sigast, at eingin verulig eftirmeting hevur verið av henni, tí er tað eisni torført at siggja,

hvat Mentamáráðið grundar hetta á: “Staðfest verður, at skipanin hevur virkað væl og verður kunngerðin tí sett í gildi.”

Tann synergieffekt og dygd í tilboðnum, ið kann standast av tvørfakligum samarbeiði millum tveir fakkfólkur í arbeiðinum við hesum aldursbólkinum, er heilt burtur, og tað, hóast annar fakkfólkurin er serliga útbúgvinn til at arbeiða við teimum 6 til 7 ára gomlu.

Eitt sindur marghátligt er tað eisini, at alt bara verður grundað á henda eina forskúlan. Vit hava hóast alt aðrar forskúlar, harumframt hava vit drúgvur royndir við skúlabólkunum fyri tey 6 til 7 ára gomlu á dagstovnum okkara, hví hesin partur ikki er við, tá ið ein so týðningarmikil avgerð verður tikin, kenst heldur ikki serliga trygt.

Trengri vit skipa karmarnar um lívið hjá børnunum og fyrr í lívi teirra, størri er vandin eisini fyri, at tey seinni í lívinum fáa sosialar og psykiatriskar diagnosur og trupulleikar við læringini.

At tað harumframt skal arbeiðast við at bróta sosiala arvin átti at verið eyðsýnt, serliga við Pisakanningunum í huga.

Tað er týðningarmikið, at vit taka røttu avgerðina, hvat skal henda við lívinum hjá teimum 6 til 7 ára gomlu, annars kunnu vit gera óbótaligan skaða, slík avgerð kann ikki verða merkt av tilvild.